

PROCEEDINGS OF THE 19TH INTERNATIONAL
CONFERENCE

WORK AND ORGANIZATIONAL PSYCHOLOGY 2020

.....

PSYCHOLÓGIA PRÁCE A ORGANIZÁCIE 2020

ZBORNÍK PRÍSPEVKOV Z 19. MEDZINÁRODNEJ
KONFERENCIE

**Ivana Piterová,
Denisa Fedáková,
Jozef Výrost (Eds.)**

**PROCEEDINGS OF THE 19TH INTERNATIONAL CONFERENCE
WORK AND ORGANIZATIONAL PSYCHOLOGY 2020**

**ZBORNÍK PRÍSPEVKOV Z 19. MEDZINÁRODNEJ KONFERENCIE
PSYCHOLÓGIA PRÁCE A ORGANIZÁCIE 2020**

**Institute of Social Sciences, CSPS SAS
Košice 2020**

Editors:

Ivana Piterová, Denisa Fedáková, Jozef Výrost

Authors:

Viera Bačová, Katarína Baňasová, Jozef Bavoľár, Marianna Berinšterová, Zuzana Birknerová, Miroslava Bozogáňová, Lucia Cangárová, Simona Ďurbisová, Lenka Ďuricová, Mária Ďurkovská, Bernadeta Farkašová, Denisa Fedáková, Katarína Greškovičová, Zuzana Heinzová, Andrea Hladká, Eva Höschlová, Miriama Hudáková, Martin Jakubek, Pavol Kačmár, Lada Kaliská, Anna Kalistová, Mojmír Kališ, Henrieta Koklesová, Vladimír Koša, Ladislav Lovaš, Alexander Loziak, Monika Magdová, Katarína Matejová, Denisa Newman, Michal Ondrkal, Tatiana Pethö, Ivana Piterová, Eva Rošková, Martin Seidl, Milica Schraggeová, Tomáš Sollár, Filip Sulejmanov, Branislav Uhrecký, Lenka Valuš, Nikoleta Vodová, Jozef Výrost

Reviewers:

Matúš Adamkovič, Katarína Baňasová, Jozef Bavoľár, Miroslava Bozogáňová, Denisa Fedáková, Eva Höschlová, Miriama Hudáková, Pavol Kačmár, Michal Kentoš, Ivana Piterová, Jakub Procházka, Martin Seidl, Ivana Šípová, Martin Vaculík, Jozef Výrost

Author of the photo on the cover: zoom

All rights reserved. This work or any part of it cannot be reproduced, stored in information systems or otherwise distributed without the prior consent of the copyright owners.

The publication has not been proofread. The authors of the article are responsible for the proofreading and the content.

© 2020 Institute of Social Sciences CSPA SAS and the authors of the contributions

ISBN: 978-80-89524-51-8 (online; pdf)

<https://doi.org/10.31577/2020.978-80-89524-51-8>

CC BY-NC-ND 4.0 Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0

Introduction

Due to the COVID-19 pandemic the 19th International Conference Work and Organizational Psychology 2020 took place online between 20 and 21 May 2020.

Despite the unprecedented situation, over 35 participants took part in the Conference with 11 online presentations and 19 posters. The online presentations were divided into three sections: Psychology in Organisations; Diagnostics in Work Psychology, and the Social Context of Work.

In this book of conference proceedings, following a now over 20-year tradition, we present 23 selected studies, which have been presented in the form of a lecture or a poster at the conference and later submitted as written papers and peer reviewed. We would like to thank our colleagues from Charles University in Prague, Palacký University in Olomouc, Tomas Bata University in Zlín, Masaryk University in Brno, Constantine the Philosopher University in Nitra, P. J. Šafárik University in Košice and from the Centre of Social and Psychological Sciences in Košice for their valuable help with the organization of the conference and for their cooperation in the review process. We wish that the readers of the proceedings will find interesting information and inspiration for their own work tasks and practice.

This conference, organized by the team of the Centre of Social and Psychological Sciences in Košice, was a special one due to the global pandemic and consequently a time of physical and social distancing. However, it is worth emphasising that the organizers succeeded in keeping the conference continuity, and despite the online distancing the conference climate still enabled valuable and inspiring discussions between participants.

Ivana Piterová, Denisa Fedáková & Jozef Výrost
editors of the conference proceedings

Úvodné slovo

Kvôli celosvetovej pandémie COVID-19 sa 19. ročník medzinárodnej konferencie Psychológia práce a organizácie 2020 konal online, v dňoch 20. – 21. mája 2020.

Navzdory okolnostiam a neobvyklej situácii sa konferencie zúčastnilo viac ako 35 ľudí, s 11-timi online prezentáciami a 19-timi posterami. Online prezentácie boli rozdelené do troch sekcií: 1. Psychológia v prostredí organizácie; 2. Psychologická analýza pracovnej činnosti a psychodiagnostika v psychológii práce; a 3. Práca a jej sociálny kontext, jednotlivec v práci.

V tomto konferenčnom zborníku z konferencie, ktorá má viac ako 20 ročnú tradíciu, prezentujeme 23 príspevkov, ktoré boli na konferencii prezentované formou prednášky alebo posteru a neskôr boli v písomnej podobe zaradené do recenzného procesu. Radi by sme sa poďakovali našim kolegom z Karlovej univerzity v Prahe, Univerzity Palackého v Olomouci, Univerzity Tomáše Bati v Zlíne, Masarykovej univerzity v Brne, Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach a z Centra spoločenských a psychologických vied SAV v Košiciach, za ich pomoc s organizáciou konferencie a ich spoluprácu na recenznom procese. Želáme čitateľom tohto zborníka, aby našli zaujímavé informácie a inšpiráciu pre ich vlastnú vedeckú prácu, aj odbornú prax.

Tohtoročná konferencia PPaO 2020, organizovaná tímom Centra spoločenských a psychologických vied SAV, bola kvôli globálnej pandémie a z toho vyplývajúcich fyzických odstupov realizovaná v netradičnej online podobe. Napriek tomu, stojí za to zdôrazniť, že organizátori uspeli v udržaní kontinuity konferencie a napriek fyzickej vzdialenosti, online podmienky konferencie umožnili hodnotné a inšpirujúce diskusie medzi jej účastníkmi a účastníčkami.

Ivana Piterová, Denisa Fedáková & Jozef Výrost
editori konferenčného zborníka

CONTENT / OBSAH

Contributions in English / Príspevky v angličtine

How Retirement Is seen by 40+ Employed Educated People

Ako vidia dôchodok zamestnaní vzdelaní ľudia 40+

Viera Bačová & Lenka Valuš 1-12

Comparison of Opinions on Social and Labour Integration of Migrants within the V4 Countries

Komparácia názorov na sociálnu a pracovnú integráciu migrantov v rámci krajín V4

Miroslava Bozogánová & Tatiana Pethö 13-24

Teachers' Profession and Status Perceived by Slovak Teachers in Hungary

Povolanie a status pedagóga očami slovenského učiteľa v Maďarsku

Mária Ďurková & Anna Kalistová 25-37

Family Businesses, Roles and Relationships

Rodinné podnikanie, roly a vzťahy

Denisa Fedáková & Nikoleta Vodová 38-48

Older Adults' Vulnerability to Fraud: Narrative Review Study

Zraniteľnosť starších dospelých voči podvodom: Prehľadová štúdia

Ivana Piterová 49-61

Czech Version of the Implicit Positive and Negative Affect Test: Possibilities for Work and Organizational Research

Česká verze testu pozitivních a negativních implicitních afektů: uplatnění ve výzkumu psychologie práce a organizace

Martin Seidl & Filip Sulejmanov 62-78

Contributions in Slovak / Príspevky v slovenčine

Emotional and Personality Difficulties with Career Decision Making of Secondary School and University Students

Emocionálne a osobnostné ťažkosti s kariérovým rozhodovaním stredoškolských a vysokoškolských študentov

Katarína Baňasová & Bernadeta Farkašová 79-95

Work Goals in Employees

Pracovné ciele u pracujúcich

Jozef Bavoľár & Pavol Kačmár 96-106

Preliminary View on Integration of Selected Approaches Concerning Behavior Regulation in the Process of Goal Attainment

Predbežný pohľad na integráciu vybraných prístupov k regulácii správania v procese dosahovania cieľa

Simona Ďurbisová & Ladislav Lovaš..... 107-117

Leadership Skills of Slovak Teachers – Change Leaders

Vodcovské zručnosti slovenských učiteľov – nositeľov zmeny

Lenka Ďuricová 118-128

Attachment in the Work Setting: Analysis and Comparison of Methods

Attachment v pracovnom prostredí: analýza a porovnanie metodík

Katarína Greškovičová..... 129-140

Trait Emotional Intelligence and Leadership Behavior Forms of School Managers

Črtová emocionálna inteligencia a líderské formy správania sa manažérov v školách

Zuzana Heinzová & Lada Kaliská..... 141-151

**Verification of Validity of Multimethod Objective Interest Test Battery (MOI):
Evaluation of the Material for Interpretation of Test Results**

Overenie validity Multimetódovej objektívnej testovej batérie záujmov (MOI):
Zhodnotenie materiálu pre interpretáciu testových výsledkov

Miriama Hudáková & Tomáš Sollár 152-163

**The Differences in Perception of Work-related Goals between People with
Different Level of a Tendency to Disengage from a Problematic Goal Striving**

Odlišnosti v prežívaní pracovných cieľov u ľudí s rôznou mierou tendencie zrieknuť sa
cieľov, ktorých dosahovanie je problematické

Pavol Kačmár, Lucia Cangárová & Jozef Bavoľár 164-177

Industry 4.0 – Challenges for Work and Organizational Psychology

Priemysel 4.0 – výzvy pre psychológiu práce a organizácie

Mojmír Kališ & Vladimír Koša 178-189

Work Eustress Sources of Primary School Teachers

Zdroje eustresu v práci učiteliek a učiteľov základných škôl

Alexander Loziak & Denisa Fedáková..... 190-199

Perceived Job Competence in Context of Procrastination among Future Teachers

Vnímaná pracovná kompetencia v kontexte prokrastinácie u budúcich učiteľov

Monika Magdová, Marianna Berinšterová & Miroslava Bozogánová..... 200-207

Work Role as a Part of Life Story. A Review Study.

Pracovná rola ako súčasť životného príbehu. Prehľadová štúdia.

Katarína Matejová..... 208-219

Work Engagement and Personality of Employees

Pracovná angažovanosť a osobnosť zamestnancov

Denisa Newman, Andrea Hladká & Henrieta Koklesová 220-230

Factor Analysis of TM Questionnaire and Relation to Dimensions of Time Management and Big Five Factors

Faktorová analýza dotazníka TM a vzťah dimenzií time managementu a faktorov Veľkej päťky

Tatiana Pethö & Zuzana Birknerová 231-244

Person-Centered Approach in Work Commitment Research

Závazok v pracovnom kontexte z pohľadu na osobu zameraného prístupu
(Person – Centered)

Milica Schraggeová, Martin Jakubek & Eva Rošková 245-259

Mental Health in Open Space Offices

Mentálne zdravie v open space priestoroch

Branislav Uhrecký & Michal Ondrkal 260-270

Is there a Gap between Research and Practice in Work and Organizational Psychology?

Existuje medzera (gap) medzi výskumom a praxou v psychológii práce a organizácie?

Jozef Výrost 271-283

CONTRIBUTIONS IN SLOVAK / PRÍSPEVKY V SLOVENČINE

Emotional and Personality Difficulties with Career Decision Making of Secondary School and University Students

Emocionálne a osobnostné ťažkosti s kariérovým rozhodovaním stredoškolských a vysokoškolských študentov

Katarína Baňasová¹ & Bernadeta Farkašová²

¹Ústav aplikovanej psychológie, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

²Katedra psychologických vied, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Abstract

This paper deals with career decision-making difficulties in secondary school and university students.

Objectives. *The research goal was to define the difference in career decision-making difficulties between the college and secondary school students of ending classes by taxonomy of Emotional and Personality-related Career decision-making Difficulties (Saka et al., 2008).*

Method. *The Emotional and Personality Career Difficulties Scale (EPCD; Saka et al., 2008) was used for measuring level and type of difficulties. The survey sample ($N = 127$) consists of grammar school students of year four classes ($N = 56$, $M_{age} = 18.6$; $SD_{age} = 0.49$) and university students of various study fields of Master's degree ending classes ($N = 71$, $M_{vek} = 23.9$; $SD_{vek} = 0.74$).*

Results. *The grammar school students exhibited significantly higher level of anxiety about the decision-making process, anxiety about making a choice, higher level of uncrystallized anxiety and low self-esteem than university students.*

Conclusions. *The results clarify the context for career counselors and psychologists who work with young people's career decision-making.*

Limitations. *It is not appropriate to generalize the results, the survey sample consisted of grammar school students and university students of four study fields.*

Keywords. *Career decision-making difficulties; emotional and personality difficulties; secondary school students; university students*

Abstrakt

Predkladaná štúdia sa zaoberá ťažkosťami s kariérovým rozhodovaním stredoškolských a vysokoškolských študentov.

Cieľ. *Cieľom bolo porovnať úroveň ťažkostí s kariérovým rozhodovaním vysokoškolských a stredoškolských študentov končiacich ročníkov podľa taxonómie emočných a osobnostných ťažkostí s kariérovým rozhodovaním (Saka et al., 2008).*

Metóda. *Mieru a typ ťažkostí v procese kariérového rozhodovania sme merali pomocou Emotional and Personality Career Difficulties Scale (EPCD; Saka et al., 2008). Výskumný súbor (N=127) pozostával z gymnazistov štvrtých ročníkov (N = 56, $M_{vek} = 18,6$; $SD_{vek} = 0,49$) a vysokoškolských študentov rôznych odborov končiacich ročníkov magisterského štúdia (N = 71, $M_{vek} = 23,9$; $SD_{vek} = 0,74$).*

Zistenia. *Stredoškolskí študenti mali štatisticky významne vyššie hodnoty úzkosti z procesu rozhodovania, úzkosti z procesu voľby, vyššiu úroveň nevykryštalizovanej identity a nižšej sebaúcty než vysokoškolskí študenti.*

Záver. *Výsledky objasňujú súvislosti kariérovým poradcom a psychológom, ktorí pracujú s kariérovým rozhodovaním mladých ľudí.*

Limity. *Výsledky nie je vhodné generalizovať, keďže výskumný súbor pozostával zo študentov gymnázia a vysokoškolských študentov štyroch odborov.*

Kľúčové slová. *Ťažkosti s kariérovým rozhodovaním; emocionálne a osobnostné ťažkosti; stredoškolskí študenti; vysokoškolskí študenti*

Úvod

Ťažkosti v procese kariérového rozhodovania Martincinová a Stead (2015, s. 4) považujú za „strešný pojem pre každého, kto má problémy s rozhodovaním, či už je to prechodný stav

nerozhodnutosti alebo vzorec ťažkostí vedúci k nerozhodnosti“. V kariérovej nerozhodnosti emocionálne a osobnostné faktory majú významnú úlohu, preto sa ťažšie prekonávajú (Santos, 2001). S ohľadom na odlišnú kariérovú zrelosť a situáciu v ktorej sa nachádzajú stredoškolskí a vysokoškolskí študenti očakávame odlišné ťažkosti s ich kariérovým rozhodovaním podľa taxonómie Sakovej, Gatiho a Kellyho (2008), ktorú si predstavíme. V tejto súvislosti budeme používať pojem druhá kariérová smerová voľba, ktorá je charakterizovaná rozhodnutím týkajúceho sa ďalšieho kariérového smerovania po strednej škole (Ihnacík & Paulová, 2007).

Emocionálne a osobnostné ťažkosti s kariérovým rozhodovaním

Emocionálne a osobnostné faktory sú pri kariérovom rozhodovaní kľúčové, preto sa ťažšie prekonávajú (Santos, 2001). Saka et al. (2008) sa zamerali na oblasť emocionálnych a osobnostných aspektov ťažkostí v procese kariérového rozhodovania. Vypracovali taxonómiu, ktorá pomáha jednotlivcovi pri lokalizácii zdrojov jeho nerozhodnosti, a ktorá obsahuje tri hlavné oblasti ťažkostí ďalej rozdelených do 11 podkategórií (Saka et al., 2008).

O prvej oblasti nazvanej Pesimistický pohľad sa autori Saková, Gati a Kelly (2008) zmieňujú ako o tendencii človeka zameriavať sa na negatívne aspekty situácií a očakávať negatívne výsledky. Pesimistický pohľad sa podľa viacerých štúdií spája s kariérovou nerozhodnosťou a nerozhodnosťou (Beck, 1972; Saunders et al., 2000). Špecificky identifikujú oblasti pesimistického pohľadu na proces rozhodovania, na svet práce a na kontrolu jednotlivcom.

Ukázalo sa, že rôzne aspekty úzkosti sa spájajú s kariérovou nerozhodnosťou a nerozhodnosťou a tiež s problémami, ktoré vyvstávajú počas rozhodovania (Fuqua et al., 1987; Kaplan & Brown, 1987; Santos, 2001). Bolo zistené, že nerozhodnutí a nerozhodní ľudia vykazujú signifikantne vyššie úrovne úzkosti ako rozhodnutí jednotlivci (Kaplan & Brown, 1987). Saka et al. (2008) rozlišujú v rámci klastra Úzkosť - úzkosť o procese, neistote, o voľbe a o výsledku.

Ťažkosti vo formovaní stabilnej, nezávislej osobnej a pracovnej identity a pozitívneho self-konceptu sú tiež úzko späté s kariérovou nerozhodnosťou a nerozhodnosťou (Blustein et al., 1989). Saka et al. (2008) sem radia ťažkosti z klastra Self koncept a identita, a to ťažkosti so sebavedomím, konfliktnú vzťahovú väzbu (v zmysle miery závislosti na názoroch rodiny) a nevykryštalizovanú identitu.

Kariérové rozhodovanie v súvislosti s kariérovou zrelosťou študentov pred a po druhej smerovej voľbe

Pre identifikáciu ťažkostí pri rozhodovaní o kariére je dôležité rozlišovať aj vývinovú fázu, v ktorej sa človek nachádza, pretože rozvoj kariérovej pripravenosti priamo závisí od veku (Vendel, 2015). Kariérová zrelosť by s vekom mala narastať (Healy et al., 1985; Healy et al., 1987; Luzzo, 1993). V našom prípade by sme teda mohli predpokladať, že stredoškolskí študenti majú nižšiu kariérovú pripravenosť ako vysokoškolskí študenti. Výsledky výskumu od Pattonovej a Creeda (2001) poukázali na fakt, že študenti vykazovali v nižších ročníkoch strednej školy nižšiu úroveň kariérnej zrelosti, než študenti, ktorí navštevujú vyššie ročníky. Powell a Luzzo (1998) vo svojom výskume uvádzajú, že viac kariérovu zrelosť má sklon docieľiť nielen úspešnejšiu, ale aj uspokojujúcejšiu kariéru. Aj keď podľa vyššie spomínaných výskumných zistení kariérová zrelosť vekom narastá, podľa Hroncovej et al. (2017) je nerozhodnosť v procese rozhodovania o kariérovej dráhe v každom prípade častým problémom.

Charakter emocionálnych a osobnostných ťažkostí v kariérovom rozhodovaní pred a po druhej smerovej voľbe

V nadväznosti na vyššie spomenutú taxonómiu, z ktorej sme vychádzali uvedieme súvislosti, ktoré vnímame v rámci stanovených predpokladov. Kleiman et al. (2004) zistili, že celkové pesimistické myslenie pozitívne korelovalo s ťažkosťami pri rozhodovaní o kariére. Sollárová (2016), ktorá skúmala ťažkosti v kariérovom rozhodovaní pred a po druhej smerovej voľbe zistila, že stredoškolskí študenti mali štatisticky významne vyššiu úroveň pesimistického pohľadu na svet práce, na kontrolu jednotlivcom, tiež na rozhodovací proces a výsledok rozhodnutia než vysokoškolskí študenti.

V prípade druhého klastra taxonómie (Saka et al., 2008) s názvom Úzkosť nachádzame presvedčenia, že vysoká úroveň úzkosti vedie ku kariérovej nerozhodnosti, čo znamená, že inhibuje implementáciu rozhodovania o kariére (Lopez & Ann-Yi, 2006). Sollárová (2016) zistila, že stredoškolskí študenti mali štatisticky významne vyššiu úroveň úzkosti z procesu rozhodovania, z neistoty, z procesu voľby a z výsledku ako vysokoškolskí študenti, podobné výsledky budeme očakávať aj v rámci nášho špecifického výskumného súboru, ktorý popíšeme nižšie. S nerozhodnosťou o kariére súvisia tiež premenné, týkajúce sa identity, ktoré nadväzujú na nerozhodnosť v kariére (Blustein et al., 1989) a ktoré tvoria tretí klaster taxonómie (Saka et

al., 2008). Sollárová (2016) v zmienenej súvislosti tiež poukázala na to, že stredoškolskí študenti majú štatisticky významne vyššiu mieru nevykryštalizovanej identity ako vysokoškolskí študenti.

Naše hypotézy zakladáme na zmienených empirických zisteniach o predpokladanej zvyšujúcej sa kariérovej zrelosti s vekom (Healy et al., 1985; Healy et al., 1987; Luzzo, 1993; Patton & Creed, 2001), ktorá by sa podľa teórie ťažkostí s kariérovým rozhodovaním (Saka et al., 2008) mala spájať práve s nižšou úrovňou emocionálnych a osobnostných ťažkostí s kariérovým rozhodovaním. Vychádzame tiež z vyššie uvedených výsledkov výskumu Sollárovej (2016), ktorá porovnávala ťažkosti s rozhodovaním stredoškolských a vysokoškolských študentov. Budeme teda predpokladať významne vyššiu úroveň ťažkostí s rozhodovaním, ťažkostí súvisiacich s úzkosťou a ťažkostí súvisiacich s osobnosťou a identitou u stredoškolských študentov než u vysokoškolských študentov v každom z aspektov ťažkostí skúmanej taxonómie.

Výskumný súbor

Výskumný súbor tvorilo 127 respondentov, a to študenti stredných a vysokých škôl končiacich ročníkov (48 mužov a 79 žien). Výber výskumného súboru bol príležitostný. Časť vzorky, ktorá pozostávala zo stredoškolských študentov gymnázia v Nových Zámkoch ($N = 56$) tvorilo 29 mužov a 27 žien s priemerným vekom $M_{vek} = 18,63$; $SD_{vek} = 0,49$. Druhú časť vzorky pozostávajúcu z vysokoškolských študentov štyroch odborov: psychológia; učiteľstvo slovenského jazyka a učiteľstvo etiky (Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre) a študentov manažmentu (Univerzita Komenského v Bratislave) tvorilo 19 mužov a 52 žien s priemerným vekom $M_{vek} = 23,86$; $SD_{vek} = 0,74$.

Kvôli odhadu veľkosti výskumnej vzorky bola prevedená a priori power analýza, ktorá naznačuje, že vybraný rozsah výskumného súboru oboch skúmaných skupín je dostatočný na identifikovanie stredných alebo silnejších mier efektu rozdielu ($d = 0,50$ až $0,80$ a viac), pričom $\alpha = 0,05$ a $1 - \beta = 0,80$.

Merací nástroj

Dotazník The Emotional and Personality Career Difficulties scale (EPCD; Saka et al., 2008) pozostáva z 53 položiek, pričom každá z nich reprezentuje jednu z troch skupín faktorov,

ktoré vychádzajú z predchádzajúcich výskumov modelu emocionálnych a osobnostných aspektov ťažkostí v kariérovom rozhodovaní a ďalej sa delia na 11 subškál: pesimistický pohľad (pesimistický pohľad ohľadom procesu rozhodovania, pesimistický pohľad na svet práce, pesimistický pohľad na kontrolu jednotlivcom); úzkosť (úzkosť ohľadom rozhodovacieho procesu, úzkosť z neistoty obsiahnutej vo voľbe, úzkosť z procesu voľby, úzkosť ohľadom výsledku rozhodovacieho procesu), osobnostné vlastnosti a identita (ťažkosti so sebavedomím, všeobecnú úzkosť, nevykryštalizovanú identitu a konfliktnú vzťahovú väzbu). Pre každú položku, participant odpovedajú na 9 bodovej likertovej škále od 1 - vôbec ma nevystihuje po 9 - vystihuje ma výborne. Pôvodná štúdia dokázala kroskultúrnú validitu, dobrú vnútornú konzistenciu a štruktúru meracieho nástroja prevedením konfirmačnej faktorovej analýzy (Saka et al., 2008).

Preklad dotazníka do slovenského jazyka bol zabezpečený pracovníkmi Ústavu aplikovanej psychológie a Katedry psychologických vied UKF v Nitre. V rámci skúmania psychometrických vlastností dotazníka na slovenskej vzorke stredoškôľakov, má každá zo subškál uspokojivú vnútornú konzistenciu $\alpha > 0,625$ pri $N = 84$ s vekovým priemerom $AM = 17,20$ ($SD = 6,61$) z toho 37 % mužov a 63 % žien. Keďže sa používajú aj škály, ktoré vznikajú zlúčením daných subškál, zisťovali sme aj ich vnútornú konzistenciu: Škála pesimistického pohľadu na proces $\alpha = 0,657$, škála anxiety $\alpha = 0,941$ a škála identity a osobnosti $\alpha = 0,840$.

V prípade, že sa jedná o osobnostný dotazník, je podľa Trauba (1994) akceptovateľná úroveň Cronbachovej alfy 0,60 - 0,70; uvedomujeme si však, že podľa iných autorov je akceptovateľná úroveň $\alpha > 0,70$ (Tavakol & Dennick, 2011). Táto skutočnosť môže byť spôsobená nižším počtom položiek v rámci jednotlivých subškál, prípadne aj menej rozsiahlou výskumnou vzorkou na ktorej bola vnútorná konzistencia jednotlivých subškál dotazníka zisťovaná.

Previedli sme tiež faktorovú analýzu dotazníka na väčšej vzorke respondentov, ktorá pozostávala zo stredoškôľakov a vysokoškôľakov, $N = 136$ s priemerným vekom $AM = 16,80$ ($SD = 0,87$), 28 % mužov a 72 % žien. Vzhľadom na skorelovanosť faktorov dotazníka sme použili rotáciu Direct oblmin. Faktorová analýza generovala 11 faktorov, ktoré vysvetľujú 70,60 % rozptylu (Baňasová, 2016).

Konštruktová validita slovenskej verzie nástroja bola overovaná na stredoškôľských študentoch a zakladala sa na skúmaní medzipohlavných rozdielov, a tiež koreláciách s inými konštruktmi z oblasti kariérového poradenstva, napr. s kariérovou rozhodnosťou, kariérovou

motiváciou, kariérovými ťažkosťami a pracovnou identitou (Hroncová et al., 2016). Dotazník bol použitý v rámci slovenských i českých štúdií zameraných na problematiku kariérového rozhodovania (napr. Baňasová, 2018a, 2018b, 2018c; Sollárová, 2016).

Metódy analýzy dát

Údaje, ktoré sme získali zberom výskumných dát, sme spracovali prostredníctvom programu počítačového programu IBM SPSS Statistics 21. Vzhľadom na normálnu distribúciu dát v skúmaných súboroch sme vychádzali z odporúčaní, ktoré uvádzajú Sollár a Ritomský (2003) a použili sme Studentov t-test pre dva nezávislé výbery. Na posúdenie vecnej významnosti uvádzame tiež koeficient vecnej významnosti - Cohenovo d. A priori power analýzu pre výpočet veľkosti oboch skupín skúmanej výskumnej vzorky sme previedli pomocou programu G*Power 3.1.

Výsledky

Výsledky uvádzame v troch tabuľkách zobrazujúcich priemerné hodnoty ťažkostí s kariérovým rozhodovaním stredoškolských a vysokoškolských študentov podľa jednotlivých klastrov taxonómie (Saka et al., 2008).

Tabuľka 1. Porovnanie stredoškolských a vysokoškolských študentov vo faktoroch pesimistického pohľadu

Pesimistický Pohľad	Študenti SŠ (N ₁ = 56)		Študenti VŠ (N ₂ = 71)		t	df	p	d
	M ₁	SD ₁	M ₂	SD ₂				
PP _{na svet práce}	27,17	6,93	26,30	7,68	,660	125	,510	,12
PP _{na kontrolu jednotlivcom}	17,35	6,27	15,23	7,74	1,660	125	,099	,30
PP _{na rozhodovací proces}	16,26	4,57	15,28	5,66	1,085	124,928	,280	,19

Poznámka. PP = pesimistický pohľad, t = výsledok Studentovho t-testu, df = stupne voľnosti, p = štatistická významnosť, d = Cohenovo d

V prípade rozdielov vo faktoroch pesimistického pohľadu sme nezistili rozdiely medzi stredoškolskými a vysokoškolskými študentmi $p > 0,05$. Vecná významnosť rozdielov v prípade všetkých sledovaných aspektov (pesimistický pohľad na svet práce, na kontrolu jednotlivcom a na rozhodovací proces) bola malá ($d = 0,12 - 0,30$).

Tabuľka 2. Porovnanie stredoškolských a vysokoškolských študentov vo faktoroch úzkosti

Úzkosť	Študenti SŠ (N ₁ = 56)		Študenti VŠ (N ₂ = 71)		t	df	p	d
	M ₁	SD ₁	M ₂	SD ₂				
ANX_{zpr}	24,10	6,95	20,70	8,48	2,427	125	0,17	,44
ANX_{nov}	30,23	12,18	27,40	10,70	1,388	125	,168	,25
ANX_{pv}	37,80	12,68	32,59	13,85	2,184	125	,031	,39
ANX_{vrp}	19,64	7,61	18,12	7,47	1,125	125	,263	,20

Poznámka. ANX_{zpr} = úzkosť z procesu rozhodovania, ANX_{nov} = úzkosť z neistoty obsiahnutej vo voľbe, ANX_{pv} = úzkosť z procesu voľby, ANX_{vrp} = úzkosť ohľadom výsledku rozhodovacieho procesu, t = výsledok Studentovho t-testu, df = stupne voľnosti, p = štatistická významnosť, d = Cohenovo d

Analýza rozdielov medzi stredoškolskými a vysokoškolskými študentmi v aspekte úzkosti preukázala, že stredoškolskí študenti majú významne vyššiu úroveň úzkosti z procesu rozhodovania (M = 24,10; SD = 6,95) než vysokoškolskí študenti (20,90; SD = 8,48). Stredoškolskí študenti majú taktiež významne vyššiu úroveň úzkosti z procesu voľby (M = 37,80; SD = 12,68) než vysokoškolskí študenti (32,59; SD = 13,85). V oboch prípadoch sme zaznamenali však len malú vecnú významnosť. V prípade úzkosti z neistoty obsiahnutej vo voľbe a úzkosti ohľadom výsledku z rozhodovacieho procesu sme štatisticky významné rozdiely nepreukázali, miera efektu rozdielu je tiež malá.

Tabuľka 3. Porovnanie stredoškolských a vysokoškolských študentov vo faktoroch sebaobrazu a identity

Sebaobraz a identita	Študenti SŠ (N ₁ = 56)		Študenti VŠ (N ₂ = 71)		t	df	p	D
	M ₁	SD ₁	M ₂	SD ₂				
Nevykryštalizovaná identita	16,16	7,80	13,26	7,09	2,182	125	,031	,39
Nízka sebaúcta	17,23	6,37	14,11	6,29	2,756	125	,007	,49
Všeobecná úzkosť	20,12	7,70	18,16	8,06	1,384	125	,169	,25
Konfliktná vzťahová väzba	24,75	8,94	20,19	9,25	2,793	125	,006	,50

Poznámka. t = výsledok Studentovho t-testu, df = stupne voľnosti, p = štatistická významnosť, d = Cohenovo d

Analýza rozdielov medzi stredoškolskými a vysokoškolskými študentmi v aspekte sebaobrazu a identity preukázala, že stredoškolskí študenti majú významne vyššiu úroveň nevykryštalizovanej identity, nízkej sebaúcty a konfliktnej vzťahovej väzby než vysokoškolskí študenti. Miera efektu rozdielu je malá až stredne silná ($d = 0,39 - 0,50$). V prípade všeobecnej úzkosti sme štatisticky významné rozdiely nezaznamenali, miera efektu rozdielu je malá.

Diskusia

V prípade klastra *Pesimistický pohľad* sme nezaznamenali rozdiely medzi vysokoškolskými a stredoškolskými študentmi (Tabuľka 1). Výsledok analýzy korešponduje s tvrdením Sollárovej (2016), ktorá zistila, že stredoškolskí študenti nemajú štatisticky významne vyššiu úroveň pesimistického pohľadu na rozhodovací proces a na svet práce ako vysokoškolskí študenti. V prípade pesimistického pohľadu na kontrolu jednotlivcom sme narozdiel od Sollárovej rozdiely nezistili, v prípade spomínanej štúdie bola však vecná významnosť rozdielu malá. Úroveň pesimizmu sa v tomto prípade javí nerozdielna u oboch skúmaných kohort. Tým, že štúdia nie je dizajnovaná longitudinálne však nemôžeme jednoznačne hovoriť o perzistentnosti zmieneného aspektu v čase. Ide tiež o malý efekt rozdielu. Pesimistický pohľad ako stabilnejšia charakteristika osobnosti, ktorá má potenciál sa tiež spájať s takými premennými ako je lokalizácia kontroly (Rotter, 1966), či viera v spravodlivý svet (Begue & Bastounis, 2003) sa javí skôr ako stabilnejšia charakteristika, ktorá predpokladá tzv. fixné nastavenie mysle osobnosti, tak ako to definovala Dwecková (2015).

Kaplan a Brown (1987) uvádzajú, že na rozdiel od rozhodnutých ľudí, nerozhodnutí a nerozhodní jednotlivci majú vyššiu úroveň úzkosti pri rozhodovaní o kariére. V prípade úzkosti z procesu z rozhodovania a úzkosti z procesu voľby klastra *Úzkosť* sme v prípade stredoškolských študentov zistili vyššiu úroveň spomínaných foriem úzkosti (Tabuľka 2). Je možné, že nižšia kariérová zrelosť a mladší vek stredoškolských študentov spôsobuje väčšiu neistotu v procese z rozhodovania. Oba typy úzkostí obsahujú procesuálny charakter rozhodovania. Práve úzkosť z procesuálneho charakteru rozhodovania, ktoré tieto dva aspekty obsahujú, podľa našich výsledkov definuje rozdiely v kariérovom rozhodovaní medzi stredoškolskými a vysokoškolskými študentmi. Rozdiely v úzkosti ohľadom výsledku rozhodovacieho procesu a úzkosti z neistoty obsiahnutej vo voľbe sa nepotvrdili.

V našom prípade sme porovnávali študentov bezprostredne pred kariérovou voľbou, v prípade zmieneného výskumu Sollárovej (2016) boli však porovnávaní študenti nižších ročníkov. Je možné, že v prípade študentov končiacich ročníkov úzkosť z výsledku a neistoty z voľby, ktoré sa vzťahujú k samotnému výsledku z rozhodovania nie sú tak kľúčové, aby definovali rozdiely medzi stredoškolskými a vysokoškolskými študentmi. Je tiež možné, že rozdiel sme nezistili vzhľadom k tomu, že obe porovnávané skupiny stáli pred kariérovou voľbou, z čoho vyplýva že obe sa ňou už do istej miery zaoberali, nakoľko podľa Sollára et al. (2019) je človek často schopný rozpoznať prichádzajúci problém (v tomto prípade problém voľby), a ani jedna z nich tak nevykazovala významne vyššiu mieru danej úzkosti oproti druhej skupine.

Významné rozdiely medzi študentmi stredných a vysokých škôl sme tiež zaznamenali v klastri *Sebaobraz a identita* (Tabuľka 3). Stredoškolskí študenti majú významne vyššiu úroveň ťažkostí s nevykryštalizovanou identitou než študenti vysokej školy, išlo však iba o malý efekt rozdielu. Proces formovania identity však nie je dokončený, na čo poukázali aj Čížková et al. (2005). V období adolescencie pri vytváraní vlastnej identity zohráva dôležitú úlohu i sebaúcta (Valihorová et al., 2017), ktorá sa stabilizuje (Macek, 2003). Rozdiely sme zaznamenali aj v prípade nízkej sebaúcty, ktorú majú stredoškolskí študenti vyššiu, v tomto prípade ide už o stredný efekt rozdielu. Znova sa potvrdil náš predpoklad, z ktorého sme vychádzali pri formulácii našich predpokladov, a to, že zvyšujúca sa kariérová zrelosť s vekom (Healy et al., 1985; Healy et al., 1987; Luzzo, 1993; Patton & Creed, 2001), by sa mala spájať práve s nižšou úrovňou emocionálnych a osobnostných ťažkostí s kariérovým rozhodovaním.

Vyššia úroveň ťažkostí so vzťahovou väzbou a separáciou bola zaznamenaná u študentov strednej školy, a to so stredným efektom rozdielu. Konfliktná vzťahová väzba a separácia môžu negatívne vplývať nielen na proces kariérového rozhodovania, ale i na konečnú profesijnú voľbu človeka (Saka et al., 2008). Aj napriek poznatkom vďaka ktorým vieme, že vzťahová väzba postupne tvorí už od narodenia (Bowlby, 1969), a mala by byť relatívne perzistentná, v prípade starších študentov sa dosah rodičov na kariérové rozhodovanie môže s rastúcou autonómiou vysokoškolákov znižovať, a tak môžu vzťah s rodičmi vnímať menej konfliktne, možno skôr podporne, nakoľko rodina a blízki pôsobia na spôsob, akým jednotlivec zvláda situáciu (Hudáková & Sollár, 2016a).

V teoretickom ukotvení použitej taxonómie sa dozvedáme, že aspekt všeobecnej úzkosti je chápaný ako širšia osobnostná vlastnosť než emócia, ktorá je viazaná na rozhodnutia o kariére (Saka et al., 2008). Možno aj preto sme v prípade všeobecnej úzkosti rozdiely nezaznamenali.

V priebehu výskumného procesu si uvedomujeme niekoľko limitov. Študenti v našom výskumnom súbore sa nachádzali v období pred maturitnými a štátnymi skúškami, tento stav mohol vplývať na výsledky výskumu. Dosiahnutá vecná významnosť v niektorých prípadoch nedosahuje strednú úroveň významnosti miery efektu rozdielu medzi sledovanými skupinami, čo je podľa prevedenej power analýzy pre výpočet početnosti vzorky nedostatočné. S ohľadom na príležitostný výber výskumnej vzorky tiež musíme byť opatrní pri zovšeobecnení výsledkov.

Vzhľadom na nižšiu vnútornú konzistenciu jednotlivých subškál dotazníka EPCD (Saka et al., 2008) by bolo vhodné previesť analýzy aj prostredníctvom inej taxonómie problémov s kariérovým rozhodovaním, aby sme výsledky mohli interpretovať s väčšou istotou. Takýmto meracím nástrojom je napr. Specialty Indecision Scale (SIS; Richard et al., 2007), ktorý zahŕňa taktiež taxonómiu problémov s kariérovým rozhodovaním.

Z pohľadu kariérovej zrelosti, ktorú sme spomínali v úvode, by bolo prínosom tiež zahrnúť do výskumu aj študentov tretieho ročníka bakalárskeho stupňa vysokých škôl, a tiež iné vysokoškolské odbory, ktoré by sme mohli navzájom porovnať. Navrhujeme tiež longitudinálny charakter štúdií, respondenti by mohli byť tak sledovaní v rámci dôležitých medzníkov kariérovej cesty. V prípade nezistených rozdielov uvažujeme tiež o iných premenných, ktoré by rozdiely v ťažkostiach s kariérovým rozhodovaním definovali ešte podrobnejšie, akými sú hodnoty lebo aj osobnostná štruktúra študentov, keďže sme zaznamenali rozdiely práve v oblasti sebaobrazu a identity. Na základe širšieho portfólia kariérových záujmov dôležitých v rámci kariérových volieb a kariérového poradenstva (Hudáková & Sollár, 2017, 2018; Hudáková, 2019), s nimi súvisiacich osobnostných vlastností (Hudáková & Sollár, 2016b) a taktiež už spomínaných hodnôt sa človek môže ľahšie prispôbiť meniacemu sa pracovnému prostrediu (Matulčíková & Matulčík, 2012), čo by sa mohlo odraziť aj v ťažkostiach s kariérovým rozhodovaním. Bolo by prínosom tiež venovať pozornosť aj biografickej, resp. rodinnej anamnéze respondentov. Niektorí autori (napr. Fúsková et al., 2018; Kusý, 2017) upozorňujú na isté špecifiká (kvalita vzťahovej väzby v detstve, prostredie v ktorom deti vyrastajú, signifikantní druhí a pod.), ktoré môžu vplývať na neskorší vývin jednotlivca (Šeboková & Uhláriková, 2016; 2017), a to aj v oblasti kariérových volieb.

Záver

Úzkosť, ktorá vyplýva z procesuálneho charakteru kariérového rozhodovania, by mohla objasňovať rozdiely medzi rozhodovaním študentov stredných a vysokých škôl končiacich ročníkov. Úroveň sebaúcty, nevykryštalizovaná identita a miera konfliktnéj vzťahovej väzby reprezentujúce sebaobraz a identitu sú aspekty, ktoré s rozdielnym rozhodovaním študentov v rôznej fáze ich kariérovej voľby, podľa našich zistení, súvisia. Zaujímavým zistením je, že faktory pesimistického pohľadu sa u oboch skúmaných skupín nelíšili. Výsledky objasňujú súvislosti kariérovým poradcom a psychológom, ktorí pracujú s kariérovým rozhodovaním mladých ľudí.

Literatúra

- Baňasová, K. (2016). *Využitie Teórie kognitívneho spracovania informácií v oblasti kariérového poradenstva druhej smerovej voľby: dizertačná práca*. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre.
- Baňasová, K. (2018a). Effectiveness of the intervention programme on career decision-making difficulties and metacognition in the process of the second career directional choice. In *SGEM Social Sciences & Arts Conference* (pp. 101-108). <http://doi.org/10.5593/sgemsocial2018/3.2/S11.014>
- Baňasová, K. (2018b). Emotional and personality difficulties with career decision making and metacognitions as predictors of the career decidedness. In L. Gomez Chova, A. López Martínez, & I. Candel Torres (Eds), *EDULEARN 18: Proceedings from 10th international conference on education and new learning technologies* (pp. 6536-6542).
- Baňasová, K. (2018c). Important aspects of decision-making skills and metacognitions as predictors of the career decidedness. In *SGEM Social Sciences & Arts Conference* (pp. 183-190). <http://doi.org/10.5593/sgemsocial2018/3.2/S11.025>
- Beck, A. T., & Alford, B. A. (2009). *Depression: Causes and treatment*. University of Pennsylvania Press. <https://doi.org/10.1080/15323269.2010.492268>

- Begue, L., & Bastounis, M. (2003). Two spheres of belief in justice: Extensive support for the bidimensional model of belief in a just world. *Journal of personality*, 71(3), 435–463. <https://doi.org/10.1111/1467-6494.7103007>
- Blustein, D. L., Devenis, L. E., & Kidney, B. A. (1989). Relationship between the identity formation process and career development. *Journal of counseling psychology*, 36(2), 196–202 . <https://doi.org/10.1037/0022-0167.36.2.196>
- Bowlby, J. (1969). Attachment and loss v. 3(1). Random House. Furman, W., & Buhrmester, D. (2009). Methods and measures: The network of relationships inventory: Behavioral systems version. *International Journal of Behavioral Development*, 33, 470–478. <https://doi.org/10.1177/0165025409342634>
- Čížková, J. Š., Binarová, I., Holásková, K., Petrová, A., Plevová, I., & Pugnerová, M. (2005). *Přehled vývojové psychologie*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Dweck, C. (2015). Carol Dweck revisits the growth mindset. *Education Week*, 35(5), 20–24.
- Fuqua, D. R., Seaworth, T. B., & Newman, J. L. (1987). The relationship of career indecision and anxiety: A multivariate examination. *Journal of Vocational Behavior*, 30(2), 175–186. [https://doi.org/10.1016/0001-8791\(87\)90017-0](https://doi.org/10.1016/0001-8791(87)90017-0)
- Fúsková, J., Kusý, P., & Vaško, L. (2018). Percepcia rodiny u adolescentov a mladých dospelých v náhradnej starostlivosti. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*. 52(1), 36–49. <https://doi.org/10.2478/papd-2018-0004>
- Healy, C. C., Mitchell, J. M., & Mourton, D. L. (1987). Age and grade differences in career development among community college students. *The Review of Higher*, 247–258. <https://doi.org/10.1353/rhe.1987.0021>
- Healy, C. C., O'Shea, D., & Crook, R. H. (1985). Relation of career attitudes to age and career progress during college. *Journal of Counseling Psychology*, 32(2), 239–244. <https://doi.org/10.1037/0022-0167.32.2.239>
- Hroncová, K., Sollár, T., & Balážová, M. (2017). Attachment to Parents as a Predictor of Adolescents Career Decision-Making Difficulties = Vzťahová väzba k rodičom ako prediktor ťažkostí v kariérovom rozhodovaní adolescentov. In *PhD existence 2017: psychologie v době internetu. Česko-slovenská konference (nejen) pro doktorandy a o doktorandech* (pp. 303-312). Olomouc: Univerzita Palackého.

- Hroncová, K., Šišková, M., Sollár, T., & Sollárová, E. (2016). Construct Validity of Emotional and Personality Career Difficulties Scale in Slovakia. In E. Sollárová, & T. Sollár (Eds.), *Psychológia práce a organizácie 2016: Zborník z medzinárodnej konferencie* (pp. 57-67). Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre.
- Hudáková, M., & Sollár, T. (2017). Konštruktový aspekt validity revidovanej verzie Testu na zisťovanie štruktúry všeobecných záujmov (AISTR). In E. Maierová, L. Viktorová, L. Suchá, & M. Dolejš (Eds.), *PhD. existence 2017: Česko-slovenská psychologická konferencie (nejen) pro doktorandy a o doktorandech* (pp. 93-101). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Hudáková, M., & Sollár, T. (2018). Konštruktová validita Multimetódovej objektívnej testovej batérie záujmov (MOI). In E. Maierová, L. Viktorová, J. Suchá, & M. Dolejš (Eds.), *PhD existence 2018: Česko-slovenská psychologická konferencie (nejen) pro doktorandy a o doktorandech* (pp. 110-123). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Hudáková, M. (2019). Psychometrické vlastnosti multimetódového prístupu k diagnostike kariérových záujmov. In E. Maierová, L. Viktorová, M. Dolejš, & T. Dominik (Eds.), *PhD. existence 2019: Česko-slovenská psychologická konferencie (nejen) pro doktorandy a o doktorandech* (pp. 232-244). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Hudáková, M., & Sollár, T. (2016a). Proaktívna osobnosť ako prediktor subjektívnej spokojnosti so životom. In E. Maierová, L. Viktorová, & M. Dolejš (Eds.), *PhD. existence 2016: Česko-slovenská psychologická konferencie (nejen) pro doktorandy a o doktorandech* (pp. 174-182). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Hudáková, M., & Sollár, T. (2016b). Validita revidovanej verzie testu na zisťovanie štruktúry všeobecných záujmov (AISTR). In E. Sollárová, & T. Sollár (Eds.), *Psychológia práce a organizácie 2016: Zborník z medzinárodnej konferencie* (pp. 76-87). Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre.
- Ihnacík, J., & Paulová, M. (2007). Aktivizujúci model profesijného smerovania stredoškolákov. In Ihnacík, J. et al., *Kariérne poradenstvo na stredných školách* (pp. 18-30). Košice: Pedagogicko-psychologická poradňa pre stredné školy v Košiciach.

- Kaplan, D. M. & Brown, D. (1987). The role of anxiety in career indecisiveness. *The Career Development Quarterly*, 36(2), 148–162. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.1987.tb00786.x>
- Kleiman, T., Gati, I., Peterson, G., Sampson, J., Reardon, R., & Lenz, J. (2004). Dysfunctional thinking and difficulties in career decision making. *Journal of Career Assessment*, 12, 312–331. <https://doi.org/10.1177/1069072704266673>
- Kusý, P. (2017). Signifikantní druhí v živote dospievajúcich v detskom domove. In Kanovská Halamová, J. 2017. *Komunitná psychológia na Slovensku* (pp. 104-119). Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.
- Lopez, F. G., & Ann-Yi, S. (2006). Predictors of career indecision in three racial/ethnic groups of college women. *Journal of Career Development*, 33(1), 29–46. <https://doi.org/10.1177/0894845306287341>
- Luzzo, D. A (1993). Predicting the career maturity of undergraduates: A comparison of personal, educational, and psychological factors. *Journal of College Student Development*, 34, 271–275.
- Macek, P. (2003). *Adolescence*. vyd. 2. Praha: Portál.
- Martincin, K. M., & Stead, G. B. (2015). Five-Factor Model and Difficulties in Career Decision Making: A Meta-Analysis. *Journal of Career Assessment*, 23(1), 3–18. <https://doi.org/10.1177/1069072714523081>
- Matulčíková, M., & Matulčík, J. (2012). *Vzdelávanie a kariéra*. 1. vyd. Bratislava: EKONÓM.
- Patton, W., & Creed, P. A. (2001). Developmental issues in career maturity and career decision status. *The Career Development Quarterly*, 49(4), 336–351. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.2001.tb00961.x>
- Powell, D. F., & Luzzo, D. A. (1998). Evaluating factors associated with the career maturity of high school students. *The Career Development Quarterly*, 47(2), 145–158. <https://doi.org/10.1002/j.2161-0045.1998.tb00548.x>
- Richard, G. V., Savickas, M. L., Early, L., Calli, J., Englert, C. A., & Bono, J. (2007). *Manual for the specialty indecision scale*. Washington DC: Association of American Medical Colleges.

- Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological monographs: General and applied*, 80(1), 1–28. <https://doi.org/10.1037/h0092976>
- Saka, N., Gati, I., & Kelly, K. R. (2008). Emotional and Personality - Related Aspects of Career Decision Making Difficulties. *Journal of Career Assessment*, 16(4), 403–424. <https://doi.org/10.1177/1069072708318900>
- Santos, P. J. (2001). Predictors of generalized indecision among Portuguese secondary school students. *Journal of Career Assessment*, 9, 381–396. <https://doi.org/10.1177/106907270100900405>
- Saunders, D. E., Peterson, G. W., Sampson Jr, J. P., & Reardon, R. C. (2000). Relation of depression and dysfunctional career thinking to career indecision. *Journal of Vocational Behavior*, 56(2), 288–298. <https://doi.org/10.1006/jvbe.1999.1715>
- Sollár, T., & Ritomský, A. (2003). *Aplikácie štatistiky v sociálnom výskume*. Univerzita Konštantína Filozofa.
- Sollár, T., Solgajová, A., Romanová, M., Hudáková, M., & Slaměník, I. (2019). Psychometric properties of Slovak version of Proactive Coping Inventory: Construct validity and internal consistency. *Československá psychologie*, 63(2), 193–209.
- Sollárová, E. (2016). Ťažkosti v kariérovom rozhodovaní pred a po druhej smerovej voľbe. In I. Sarmány-Schuller, Ľ. Pilárik, & I. Gallová (Eds), *Rozhodovanie v kontexte kognície, osobnosti a emócií V. Zborník príspevkov* (pp. 20-37). Nitra: Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva UKF.
- Šeboková, G., & Uhláriková, J. (2016). Peer acceptance and friendship as predictors of anxiety in late adolescence. In *SGEM 2016: Proceedings from 3rd International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences and Arts. Psychology and Psychiatry, Sociology and Healthcare, Education, Albena* (pp. 259-266). Bulgaria 24 - 30 August 2016. - Albena: STEF92 Technology. <http://doi.org/0.5593/SGEMSOCIAL2016/B11/S01.034>
- Šeboková, G., & Uhláriková, J. (2017). Personal and social predictors of school belonging among secondary and high school students In *EDULEARN 17: Proceeding from 9th International Conference on Education and New Learning Technologies Barcelona*, July 3rd-5th, 2017 (pp. 303-312). Barcelona: IATED Academy, CD-ROM.

- Tavakol, M., & Dennick, R. (2011). Making sense of cronbach's alpha. *International Journal of Medical Education*, 2, 53–55. <http://doi.org/10.5116/ijme.4dfb.8dfd>
- Traub, R. E. (1994). *Reliability for the social sciences: Theory and applications*. (1th Edition) London: Sage publications.
- Valihorová, M., Holáková, B., & Milanová, M. (2017). Školský psychológ a podpora sebaúcty pri prevencii výskytu kyberšikany. In *Školský psychológ/ Školní psycholog*. [online]. Brno: *Odborný recenzovaný časopis pre teoretické, výskumné i praktické otázky školskej psychológie*, 18(1), 94–101.
- Vendel, Š. (2015). Ťažkosti v kariérovom vývine u študentov gymnázií. In Š. Grajcár, L. Beková,, & J. Detko, *Kariérové poradenstvo v teórii a praxi*. 4(7), 21–33 [online]. Bratislava: Slovenská akademická asociácia pre medzinárodnú spoluprácu, [cit. 12.6.2019]. Dostupné na internete: <http://www.euroguidance.sk/document/cas-opis/7.pdf>

Kontaktné údaje

Mgr. Katarína Baňasová, PhD.

Ústav aplikovanej psychológie, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva UKF v Nitre
Kraskova 1, 949 74 Nitra, Slovenská republika

katkabanas@gmail.com

Grantová podpora

UGA IX/1/2019 Faktory efektívneho rozhodovania študentov

podľa Teórie kognitívneho spracovania informácií v oblasti kariérového poradenstva